

Rijksoverheid

COVID-19 – verleden, heden, toekomst

5.1.2e

DGSC-19

Doelstelling van deze presentatie

- › Het doel van deze presentatie is het gesprek voeren over de vraag of we zijn voorbereid op een endemische situatie en/of een blijvend epidemische situatie. Aan de hand van 3 toekomstbeelden die eerder in kamerbrieven zijn genoemd wordt een indruk gegeven.
- › Verschillende toekomstbeelden vragen namelijk om verschillende aanpakken/strategieën.
- › Verzoek om steun voor de verdere uitwerking van de mogelijke toekomstbeelden, oplossingsrichtingen en handelingsopties.
- › Verzoek om akkoord voor het doorgeleiden van deze presentatie naar MCC.

Opzet van deze presentatie

- › De wereld van toen – aanpak COVID-19 tot heden
  - Strategie en doelen
  - Brede welvaart
- › De wereld van nu – huidige stand van zaken
  - Effecten van de crisis tot heden
  - Keuzes en kansen
- › De wereld van straks – scenario's voor de toekomst
  - Scenario's (incl. endemisch)
  - Strategie en doelen
  - Monitoring en effecten

De wereld van toen (1/2): strategie en doelen

- › 2020 uitbraak COVID pandemie met een medische, economische en maatschappelijke crisis als gevolg.
- › Drie strategieën werden indertijd voorgelegd door RIVM (maart 2020):
  - Uitrazen: onwenselijk, zou leiden tot code zwart op IC
  - Controleren: voorkeursoptie
  - Elimineren: onhaalbaar, Nederland is geen eilandstaat
- › Kabinet koos strategie controleren met drie beleidsdoelen:
  - Beschermen van de kwetsbaren
  - Voorkomen overbelasting van de zorg
  - Zoveel mogelijk indammen van de verspreiding

De wereld van toen (2/2): brede welvaart

- › In maart 2020 werden zware maatregelen aangekondigd die verspreiding tegen moesten gaan.
- › Maatregelen waren medisch noodzakelijk i.v.m. overbelasting zorg en onzekerheid over schadelijkheid van het virus.
- › Maatregelen waren bedoeld als kortstondig ingrijpen om daarna gecontroleerd (via routekaart, testen/BCO) te heropenen.
- › Zorg, samenleving en economie stonden er door de bank genomen goed voor en konden maatregelen dikwijls goed opvangen.
- › Overheidsfinanciën waren op orde en dus kon steun van overheidswege geboden worden.
- › Maar de impact van de crisis ongekend en er is veel schade geleden.

De wereld van nu (1/2) – effecten tot heden

- > Door vaccinatie lijken we in juni het virus te beheersen.
- > De reguliere gezondheidszorg is nog steeds overbelast, met directe en indirecte schade ten gevolge; idem GGZ.
- > De macro-economische schade lijkt beperkt te zijn door steunmaatregelen, maar wel veel schade op microniveau. Herstructurering van sectoren is noodzakelijk.
- > Bestaande problematiek heeft zich verdiept: toenemende polarisatie, eenzaamheid, depressiviteit, enz.
- > Gedragsonderzoek toont aan dat naleving en 'rek' afneemt.
- > Het heropeningsplan biedt perspectief en mogelijkheid gereguleerde heropening

De wereld van nu (2/2) – keuzes en kansen

- > De huidige fase (van beheersing) stelt ons in staat ook meer focus te leggen op de maatschappelijke en economische crises.
- > MCC heeft besloten om een vierde beleidsdoel op te nemen om economische en maatschappelijke schade te beperken, in het bijzonder:
  - Aandacht voor structurele maatschappelijke en economische schade
  - Voorkomen dat de lasten onevenredig neerslaan bij bepaalde groepen
- > Ook biedt de crisis de gelegenheid om andere keuzes te maken en te profiteren van ontwikkelingen die nieuw zijn of versneld hebben plaatsgevonden (bijv. thuiswerken).

De wereld van straks (1a/3) – scenario's

- › VWS en DGSC-19 hebben drie scenario's opgesteld voor het vervolg van de crisis tot eind 2021 (Kamerbrief VWS 8 maart jl.).
  - Scenario 1 (basis): einde epidemie einde zomer/begin herfst
  - Scenario 2 (versneld): einde epidemie begin zomer
  - Scenario 3 (repetierend en muterend): einde epidemie niet in 2021
- › Na de epidemische fase waarin volgens de routekaart wordt afgeschaald, volgt in scenario 1 en 2 de endemische fase: het virus is een gevestigde maar beheersbare infectieziekte geworden.
- › In scenario 3 blijft het virus epidemisch. Als de huidige aanpak niet duurzaam blijkt, is een heroverweging op onderdelen noodzakelijk.

De wereld van straks (1b/3) Opgaven endemische situatie bij sc 1 en 2

- > Aan de volgende opgaven kunnen worden gedacht in het geval van een endemische situatie:
  - > - aanpak COVID als andere behandelbare infectieziekten. VWS en RIVM in the lead.
- > Maatschappelijk:
  - Afbouw steunpakketten
  - Besluit over uitgestelde belastingschulden
  - Herstelplan(nen) en coördinatie
  - Aanpak leerachterstanden via nationaal onderwijsplan
  - Blijvende aandacht voor vaccinatiebereidheid en (inter)nationale monitoring van de ontwikkeling en verspreiding van het virus
- > Deze opgaven worden verder opgepakt door vakdepartementen, de 5-hoek en DGSC-19.

De wereld van straks (1c/3) – scenario 3

- › Bij scenario 3 is sprake van het repeterend voorkomen van mutanten waar het vaccin minder of niet tegen werkt.
- › In dit scenario ontstaat geen endemische situatie; de crisis duurt voort.
- › In dat geval is het onwaarschijnlijk en niet te adviseren om de huidige (tot nu effectieve strategie) voort te zetten, omdat:
  - De 'rek' er bij veel mensen uit is (financieel, mentaal, enz.);
  - Steeds minder mensen zich daarom houden aan de maatregelen;
  - De overheid als gevolg steeds meer moet doen voor hetzelfde resultaat, terwijl er ook een grens zit aan zaken als handhaving en steunpakketten.
- › Het maken van dezelfde keuzes terwijl de situatie is veranderd, leidt waarschijnlijk niet tot dezelfde uitkomsten. Herbezinning op (aspecten van) de aanpak is daarom noodzakelijk in dit scenario. Hiervoor is het nodig tot een paradigmaverschuiving in het denken te komen.

De wereld van straks (2a/3) – strategie en doelen

- › Het uitgangspunt is dat scenario 3 moet worden voorkomen door een combinatie van testen, vaccineren en maatregelen.
- › Het is echter niet uit te sluiten dat scenario 3 zich manifesteert. In dat geval willen we daar op voorbereid zijn door de strategie en handelingsopties zowel ambtelijk als politiek te hebben gewogen.
- › In deze presentatie wordt daartoe een voorzet gedaan
- › Een eerste vereiste is een early warning monitor die tijdig aangeeft of we in scenario 3 belanden.

De wereld van straks (2b/3) – strategie en doelen

- › In geval van scenario 3 geven we in overweging om de strategie die tot dusver is gevolgd aan te passen.
- › Dit doen we omdat de huidige verwachting is dat opnieuw opschalen via de routekaart niet leidt tot de gewenste afname van verspreiding vanwege een gebrekkige compliance, terwijl de economische en maatschappelijke schade wel aanzienlijk zal toenemen.
- › Ook is het de vraag hoe lang en in welke mate het haalbaar blijft om steunpakketten en flankerend beleid te blijven financieren.
- › Een heroverweging van de strategie waarbij handelingsperspectieven vooraf getoetst zijn op verspreiding, gezondheid, economie, maatschappij en gedrag, kan aanpak efficiënter maken en schade beperken. Dit moet verder ambtelijk uitgewerkt worden.

De wereld van straks (2c/3) – strategie en doelen

- > Welke strategie en handelingsopties worden gekozen is afhankelijk van een aantal factoren, zoals:
  - De effectiviteit van vaccins en de R-waarde en de mortaliteit van de mutant;
  - Zicht op het virus door monitoring en testen;
  - De impact van maatregelen op brede welvaart, gezien vanuit tijd en hevigheid;
  - Gedrag van burgers/bedrijven en mogelijkheden daar invloed op uit te oefenen.
- > De strategieën 'uitrazen' en 'eliminieren' zijn – als zelfstandige strategieën - nog steeds onwenselijk of onhaalbaar, maar op onderdelen nuttig (volgende sheet).
- > Ook is het verstandig de vier beleidsdoelen te blijven hanteren om de proportionaliteit van maatregelen te bepalen.
- > De set aan maatregelen moet worden vergroot en op effectiviteit per maatregel zijn te beoordelen.

De wereld van straks (2d/3) – strategie en doelen

- › In geval van scenario 3 kan gedacht worden aan de volgende handelingsopties voor het beleid:
  - In geval van mutant met hoge(re) R-waarde en mortaliteit onderzoeken of korte maar strenge contactbeperking en lockdown effectief is.
  - Tegelijk elementen van meer risicosturing overwegen zoals:
    - Kwetsbare groepen kunnen isoleren
    - Meer investeren in wereldwijde vaccinatie om mutantopbouw tegen te gaan
    - Overcapaciteit in zorg creëren.
- › De voorwaarden hiervoor zijn:
  - Het is essentieel om inzicht te krijgen in de effectiviteit per maatregel.
  - Blijvend investeren in vaccinontwikkeling.
  - Uitgebreidere analyse uitvoeren voor adaptatiemogelijkheden.
  - Meer instrumenten voor crowd control ontwikkelen.
  - Meer draagvlak in de samenleving creëren bij het nemen van moeilijke besluiten.

De wereld van straks (3a/3) – monitoring en effecten

- › Om te weten wanneer de aanpak vertraagt of wanneer de aanpak vertraagd is, is monitoring van het virus noodzakelijk.
- › Vaststellen van de vertraging kan op basis van:
  - Tijd – *bijv.* op 1 juni zijn de beoogde signaalwaarden vwb vaccinatie en besmettingsaantallen niet gehaald (vertraging heropeningsplan)
  - Early warning – nieuwe varianten internationaal, waarbij wordt vastgesteld dat de huidige vaccins niet werken
  - Sociaal maatschappelijke indicatoren zijn van belang voor het streven naar duiding van kwalitatieve samenhang: als het op een aantal vlakken tegelijkertijd achteruit gaat kan worden afgewogen of de keuze van een andere strategie wenselijk is.
  - In de weging zal ook meegenomen moeten worden: maatschappelijke onrust, afnemen van naleving maatregelen

Processtappen (1/2)

- › In geval van scenario 1 en 2 vindt afschaling plaats via het heropeningsplan. Op slide 8 is een voorzet gedaan voor de inhoudelijke agenda in de fasen van beheersing en adaptatie. Zeker op het punt van adaptief vermogen is verdere uitwerking nodig.
- › In geval van scenario 3 is een voorzet gedaan voor een strategie aanpassing die in dit scenario als onvermijdelijk wordt gezien.
- › Het DOC heeft besloten een interdepartementale werkgroep in te stellen onder leiding van DGSC-19 om de mogelijke oplossingsrichtingen verder uit te werken en daarover terug te koppelen aan DOC/ACC.

Processtappen (2/2)

- › Het eindproduct van de werkgroep is een ambtelijk advies over de te voeren strategie met bijpassende handelingsperspectieven in het geval dat scenario 3 zich voordoet. Het bestaat uit de volgende deelproducten:
  - Een beschouwing op de gevoerde strategie en de effecten daarvan;
  - Een beschrijving van de mogelijke verschijningsvormen van scenario 3;
  - Een beschrijving van mogelijke handelingsperspectieven;
  - Een weging van deze handelingsperspectieven door RIVM, trojka, gedragsteam DGSC-19;
  - Een advies over welke handelingsperspectieven bij welke verschijningsvorm inzetbaar zijn en een onderbouwing daarvan.